

2

Suomalaisten pörssiyhtiöiden vastuullisuusraportoinnin ulkopuolinen varmentaminen

Benita Gullkvist

Tavoitteena on tutkia suomalaisten pörssiyhtiöiden vastuullisuusraportoinnin ulkopuolista varmentamista ennen ja jälkeen Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiiviin voimaantuloa. Tutkimus tehdään laadullisena sisällönanalyysinä, joka rajataan pörssiyhtiöiden vuoden 2015–2021 vastuullisuusraporttien varmennusraportteihin. Tulokset osoittavat, että vastuullisuus- ja varmuusraportoinnin määrän kehityksessä on selkeitä toimialojen ja yrityskoon välisiä eroja. Runsas 40 prosenttia Helsingin pörssissä listatuista yhtiöistä varmennuttaa vuosittain vastuullisuusraporttinsa ulkopuolisilla varmentajilla. Pörssiyhtiöiden varmennuskäytännöissä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuoden 2017 jälkeen, mutta varmennuksen trendi on nouseva. Varmennusraporttien sisältö on melko samanlainen ja raportit täyttävät hyvin ISAE 3000 -varmennusstandardin vähimmäisvaatimukset. Varmennusraportit noudattavat vakiomuotoa, joten informaation hyötyarvo voidaan kyseenalaistaa.

Avainsanat: pörssiyhtiö, yhteiskuntavastuu, vastuullisuusraportointi, varmennus, sisällönanalyysi

Johdanto

Viime vuosikymmenen aikana yritysten yhteiskuntavastuuta¹ koskevien tietojen julkistamissäännökset ovat lisääntyneet maailmanlaajuisesti (EY 2021; Gulenko 2018). Yksi näistä on EU:n vuonna 2014 hyväksymä Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivi (*Non-Financial Reporting Directive*, 2014/95/EU), joka käsittelee ei-taloudellisten² tietojen ja monimuotoisuutta³ koskevien tietojen julkistamista (Euroopan komissio 2014). Tämän direktiivin perusteella vastuullisuusraportointi tuli pakolliseksi Suomessa suurille yleisten edun kannalta merkittävälle yhtiöille tilikaudesta 2017 alkaen, mutta vastuullisuusraportin varmennus jäi vapaaehtoiseksi.

Sekä tieteellisessä kirjallisuudessa että kansainvälisten tilintarkastus- ja konsulttiyhteisöjen kartoituksissa on huomattu, että vastuullisuusraporteissa julkistettujen tietojen uskottavuus on ratkaisevan tärkeää. Lisäksi on esitetty, että uskottavuutta on mahdollista parantaa kolmannen osapuolen varmennuksella⁴. (Deloitte 2016; KPMG 2017; Dando & Swift 2003; Cheng, Green & Chi Wa Ko 2015; Krasodomska, Simnett & Street 2021.)

Varmennuksen tärkeydestä huolimatta, vastuullisuusraporttien varmennuskäytäntö ei kuitenkaan ole käytössä kaikissa yrityksissä (Simnett, Nugent & Huggins 2009; Casey & Grenier 2015). Yritys voi kokea, että vastuullisuustietojen varmennuksesta saadut hyödyt eivät ole aiheutuvia kustannuksia suuremmat. Koska vastuullisuustietojen varmentaminen on vapaaehtoista, yritykset ovat toistaiseksi voineet päättää itse, maksavatko varmennuspalveluista vai ei. Tähän on kuitenkin tulossa muutos EU:n kestävyysraportointisääntelyn myötä. Uudessa kestävyysraportointidirektiivissä (EU) 2022/2464 (*Corporate Sustainability Reporting Directive*, CSRD), joka tuli voimaan 5.1.2023 ja on pantava täytäntöön 1.1.2024 ja sen jälkeen alkaville tilikausille, säädetään muun muassa yksityiskohtaisemmista raportointivaatimuksista ympäristön, sosiaalisten seikkojen ja yrityshallinnon osalta (Euroopan komissio 2022). Lisäksi uusi kestävyysraportointidirektiivi edellyttää kestävyystietojen varmentamista joko tilintarkastajan tai muun kansallisella lailla varmennustehtävää suorittamaan hyväksytyyn tahon toimesta. Tietojen varmentamisvelvoite merkitsisi monelle yhtiölle muutosta nykyiseen vapaaehtoiseen varmennuskäytäntöön.

¹ Yritysten yhteiskuntavastuuseen kuuluu kolme ulottuvuutta: taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen (Harmaala & Jallinoja 2012, 16).

² Komission temaattiset osa-alueet ovat: ympäristö; sosiaalinen ja henkilöstö; ihmisoikeuksien kunnioittaminen, korruption ja lahjonnan torjunta (Euroopan Komissio 2014).

³ Monimuotoisuudella tarkoitetaan erilaisuutta ja eroavaisuuksia. Euroopan Komissio (2014) korostaa muun muassa, että yritykset viestivät toimintaperiaatteistaan sukupuolten tasapuolisuuden ja luonnon monimuotoisuuteen liittyen.

⁴ Vastuullisuuden varmennus (*sustainability assurance*) on prosessi, jossa riippumaton kolmas osapuoli varmentaa yritysten ei-taloudelliset tiedot ja laatii raportin (kutsutaan varmennusraportiksi), joka sisältää kolmannen osapuolten päätelmät näiden tietojen laadusta ja luotettavuudesta (Dando & Swift, 2003; Boiral ym. 2019).

Suomalaisten yritysten vastuullisuusraporttien varmennuskäytännöstä ei tietävästi ole vielä julkaistu tutkimustuloksia. Vuoden 2017 Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin voimaantulon jälkeistä tutkimusta on vasta ilmestymässä. Kansainvälisissä tutkimuksissa pakollisen vastuullisuusraportoinnin muotoja ja siihen liittyvää varmennusta on tutkittu vasta vähän (Gulenko 2018). Tämän artikkelin tavoitteena on tutkia suomalaisten pörssiyhtiöiden vastuullisuusraportoinnin ulkopuolista varmentamista. Tässä haetaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1) Onko vuoden 2017 Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivi muuttanut yritysten vastuullisuusraporttien varmennuskäytäntöä ja jos on, niin miten? 2) Mitä tietoa varmennusraportit antavat lukijalle? Tutkimus tehdään laadullisena sisällönanalyysinä, joka rajataan suomalaisten pörssiyhtiöiden vuoden 2015–2021 vastuullisuus- ja varmennusraportteihin. Tutkimusajanjakso on valittu siten, että vastuullisuusraporttien varmennuskäytäntöjä voidaan verrata ennen ja jälkeen Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin voimaantuloa. Artikkelin keskeinen kontribuutio on tuoda ajankohtaista ymmärrystä suomalaisten pörssiyhtiöiden varmennuskäytännöstä ja varmennusraporttien sisällöstä ennen uuden kestävyysraportointidirektiivin käyttöönottoa. Lisäksi tämä artikkeli täydentää olemassa olevaa tutkimusta pakollisen vastuullisuusraportoinnin vapaaehtoisesta varmennuskäytännöstä.

Artikkeli rakentuu seuraavasti. Alussa käsitellään lyhyesti vastuullisuusraportointiin ja varmennukseen liittyviä sääntelytoimia, varmennukseen liittyviä standardeja ja suosituksia sekä esitellään varmennuspalvelun antajat (jatkossa varmentajat) ja heidän pätevyytensä. Lisäksi esitellään lyhyt yhteenveto asiaan liittyvästä aiemmasta tutkimuksesta. Seuraavaksi kuvaillaan tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto. Sen jälkeen esitellään keskeiset tulokset ja johtopäätökset.

Tausta

Viime vuosina kiinnostus ja sääntelytoimet vastuullisuusraportointiin ovat lisääntyneet. Kuten aiemmin on mainittu, Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivi tuli voimaan 2014 ja jäsenvaltioiden oli saatettava se osaksi lainsäädäntöään 6.12.2016 mennessä. Ensimmäinen direktiivin mukainen raportti oli annettava tilikaudesta 2017. Suomessa tämän direktiivin perusteella vastuullisuusraportointi tuli pakolliseksi suurille yleisen edun kannalta merkittävillä yhtiöillä (PIE)⁵, joiden henkilömäärä ylittää tilikauden aikana 500 henkeä (kirjanpitolaki (30.12.1997/1336) 3a:1). Kirjanpitolautakunnan antaman lausunnon mukaan ei-taloudellisia tietoja tulee kuitenkin

⁵ PIE on lyhenne englanninkielisestä käsitteestä Public Interest Entities. PIE-yhteisöillä tarkoitetaan yleisen tai julkisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä. Suomen tilintarkastuslaissa käytetään ilmaisua julkisen kaupankäynnin kohteena oleva yhteisö, luottolaitos ja vakuutuslaitos.

esittää kaikkien niiden yritysten, joilla kaksi kolmesta seuraavista ehdoista täyttyy: yli 20 miljoonan tase, yli 40 miljoonan liikevaihto tai työntekijöitä keskimäärin yli 500 (Kirjanpitolautakunta, 2017). Raportoitaviin asioihin kuuluivat muun muassa ympäristöasiat, yhteiskunnalliset ja työsuhteasiat, ihmisoikeuksien kunnioitus sekä korruption ja lahjonnan torjunta. Tietojen varmentaminen oli kuitenkin edelleen vapaaehtoista, kunhan lakisäätäinen tilintarkastaja antoi lausunnon siitä, että yrityksen raportoimat ei-taloudelliset tiedot sisältyivät yrityksen raportointiin (García-Sánchez, Hussain, Khan & Martínez-Ferrero 2022). Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin mukaan yritykset ovat itse voineet päättää yritysten raportoimien ei-taloudellisten tietojen julkaisupaikasta, raportointikehyksestä, raportointistandardien valinnasta ja raporttiansa varmentamisen käyttöönnotosta.

Vuonna 2023 voimaan tulleen kestävyysraportointidirektiivin tarkoituksena on laajentaa ja selkeyttää vastuullisuusraportointivelvoitteita (Euroopan komissio 2021). Nykyiseen Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiiviin verrattuna, uusi kestävyysraportointidirektiivi laajentaa raportointivelvoitteita koskemaan kaikkia suuria yhtiöitä, joiden vakinainen henkilömäärä on yli 250 työntekijää. Sääntöjä sovelletaan myös pörssissä noteerattuihin pk-yrityksiin. Uudessa kestävyysraportointidirektiivissä Euroopan komissio määrää myös kestävyysraportoinnin⁶ varmentamisesta. Suomessa Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) on valmistellut luonnoksen hallituksen esitykseksi (TEM 2023), jolla muutettaisiin kirjanpitolakia ja tilintarkastuslakia. Tavoitteena on saattaa asianomaiset lainmuutokset voimaan 2023 vuoden aikana. Uusi kestävyysraportointidirektiivi otetaan käyttöön neljässä vaiheessa seuraavasti: 1. vuonna 2025 (tilivuotta 2024 koskeva raportointi) niiden yritysten osalta, jotka jo ovat velvollisia laatimaan selvityksen Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin pohjalta, 2. vuonna 2026 (tilivuotta 2025 koskeva raportointi) listattujen ja listaamattomien yhtiöiden osalta, jotka täyttävät kaksi seuraavista kriteereistä: yli 250 työntekijää, liikevaihto vähintään 40 miljoonaa euroa, tai tase 20 miljoonaa euroa, 3. vuonna 2027 (tilivuotta 2026 koskeva raportointi) pörssinoteerattujen pienten ja keskisuurten yritysten osalta ja 4. vuonna 2029 (tilivuotta 2028 koskeva raportointi) kolmansien maiden yritykset, joiden liikevaihto EU:ssa on yli 150 miljoonaa.

Niin kauan kuin yritysten vastuullisuudesta on raportoitu, raporttien sisältöä ja uskottavuutta on epäilty. Ottaen huomioon, että yritykset ovat pitkään voineet päättää itse mitä raportoivat ja miten, ei ole kovin yllättävää, että raportoinnin laatua on kyseenalaistettu. Tehokkaat, kannattavat yritykset ovat voineet raportoida vastuullisuudesta osoittaakseen ylivoimaista suorituskykyään (Cho, Michelon, Patten, & Roberts 2014; Clarkson, Li, Richardson & Vasvari 2008), kun taas heikosti menesty-

⁶ Euroopan Komissio käyttää kestävyysraportoinnin termiä, joka korvaa vastuullisuusraportoinnin käsitettä tulevaisuudessa (Euroopan Komissio 2021). Tässä artikkelissa käytän vastuullisuusraportoinnin käsitettä, koska tutkimus ajoittuu vuosiin 2015–2021 ennen uuden kestävyysraportointidirektiivin käyttöönottoa ja silloin käytettiin vastuullisuusraportoinnin käsitettä.

vät yritykset ovat käyttäneet Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin tietoja "viherpesuna" (greenwashing) lisätäkseen tällä tavalla legitimaatiotaan⁷ (Clarkson, Li, Richardson & Tsang 2019).

Näin ollen sidosryhmät ovat yhä enemmän kiinnostuneita ei ainoastaan vastuullisuusraportoinnista vaan myös sen varmentamisesta (Velte 2020). Aiempien tutkimusten tulokset varmennuksen pääomamarkkinavaikutuksista osoittavat, että sijoittajat ja lainanantajat ovat kiinnostuneita varmennuksesta (Casey & Grenier 2015; Carey, Khan, Mihret & Muttakin 2021; Krasodomska ym. 2021; Venter & van Eck 2021). EY:n kartoitus (EY 2021) osoitti, että noin 98 prosenttia kyselyyn osallistuneista sijoittajista lukee ei-taloudellisia tietoja, kuten vastuullisuusraportteja. Lisäksi yli kaksikolmasosaa sijoittajista tunnistaa näiden tietojen riippumattoman varmennuksen hyödyllisyyden ja merkityksen (EY 2017). Yrityksille varmennuksen valinta voi tarjota parempia suhteita sidosryhmiin (Velte 2020), mikä voi puolestaan olla yrityksille hyödyllistä.

Varmentamisstandardit ja -suositukset

Suomen Tilintarkastajat ry julkaisi syyskuussa 2021 suosituksen vastuullisuusraporttien varmentamisesta. Suosituksessa mainitaan, että tilintarkastajan on riittävällä tavalla varmennettava yrityksen laatiman raportin tietojen oikeellisuus (niin sanottu tiedon varmennustoimeksianto). Suositus, joka perustuu pääosin ISAE 3000 -varmennusstandardiin, kattaa pakollisen ja vapaaehtoisen vastuullisuusraportoinnin varmentamisen. (Suomen Tilintarkastajat 2022.) Tämän artikkelin tutkimusajanjaksona Suomen Tilintarkastajat ry:n antamaa suositusta ei vielä ole ollut varmentajien käytettävänä. Sen sijaan varmentajat ovat voineet nojautua kansainvälisiin viitekehyksiin ja standardeihin. Kaksi tähän asti kansainvälisesti yleisintä varmennuksessa käytettyä standardia ovat olleet ISAE 3000 ja AA1000AS (Soh & Martinov-Bennie 2018).

ISAE 3000 on *International Auditing and Assurance Standards Boardin* (IAASB:n)⁸ kehittämä varmennusstandardi. Ensimmäinen versio julkaistiin jo vuonna 2003 ja sitä on päivitetty 2013. Kahdesta aiemmin mainitusta viitekehuksesta ISAE 3000 liittyy läheisemmin kirjanpito- ja tilintarkastuskäytäntöihin, joten sen soveltamisala ei koske ainoastaan vastuullisuusraportointia. Siksi vastuullisuusraportointiin liittyviä tietoja varmentaneet tilintarkastustoimistot ovat useimmiten käyttäneet ISAE 3000 -standardia. (Deegan, Cooper & Shelly 2006).

⁷ Legitimaatiolla tarkoitetaan tilaa, jossa organisaation sosiaaliset arvot vastaavat ympäröivän yhteiskunnan arvojärjestelmää (Mätäsaho & Niskala 1996, 298).

⁸ IAASB on International Federation of Accountantsin (IFAC:n) perustama kansainvälinen tilintarkastus- ja kirjanpitoelin.

Varmennusstandardi AA1000AS on kehitetty yhteistyössä useiden sidosryhmien kanssa. Tätä kehitystyötä johti brittiläinen AccountAbility-konsulttiyhtiö. AA1000AS-standardi julkaistiin vuonna 2008 ja uusin päivitys on vuodelta 2020. AA1000AS eroaa merkittävästi ISAE 3000:sta, koska varmentaja arvioi organisaation neljän AA1000 periaatteen noudattamisen laajuuden ja laadun. Nämä periaatteet ovat: osallisuus, olennaisuus, reagointi ja vaikutukset. Tavoitteena on tuottaa sidosryhmille tietoa siitä, miten kyseinen organisaatio toimii kestävän kehityksen periaatteen mukaisesti ja siitä, miten organisaatio kommunikoi tämän vastuullisuusraportoinnissaan. AA1000AS mukaan varmentaja voi suorittaa kaksi erilaista varmennustoimeksiantoa – joko olla sisällyttämättä tai sisällyttäen kannanoton raportoitujen tietojen luotettavuudesta. Varmennuksen taso voi olla korkea tai kohtalainen. (AccountAbility 2020.)

AA1000AS:n ja ISAE 3000:n eroista huolimatta, näitä standardeja voidaan käyttää yhdessä ja samassa varmennusprosessissa (Boiral ym. 2019). Aiemmissä tutkimuksissa on kuitenkin tuotu esiin, että varmennusraportit ovat erilaisia ja läpinäkyvyys puuttuu, koska varmentajalla on mahdollisuus raportoida toiminnastaan eri tavalla (O'Dwyer & Owen 2005; Perego & Kolk 2012). Tutkimuksissa korostetaan myös sitä, että varmentajan ammatillinen tausta ja näkökulma voivat vaikuttaa raporteissa esitettävien tietojen läpinäkyvyyteen eri tavoin (Perego 2009; Pflugrath, Roebuck & Simnett 2011).

AA1000AS:n ja ISAE 3000:n lisäksi *Global Reporting Initiative* (GRI) on antanut varmennusta koskevia suosituksia kestävän kehityksen raportointiin liittyviin toimeksiantoihin. GRI ei ota kantaa siihen, miten varmennustoimeksianto tarkalleen ottaen tulee suorittaa tai mitä standardia olisi noudatettava. GRI korostaa kuitenkin varmentajan riippumattomuutta organisaatiosta, mikä on tärkeä edellytys puolueettomien päätelmien julkaisemiselle raportissa. Samoin GRI korostaa varmentajan asiantuntemusta sekä aiheesta että varmennuskäytännöistä. Myös tutkijat ovat korostaneet varmentajan riippumattomuuden tärkeyttä, hänen aikaisempaa kokemustaan vastuullisuusraportoinnista ja hyvää tietämystä kyseessä olevan yrityksen toimialasta (Adams & Evans 2004, 111). Lisäksi hänellä tulisi olla riittävä ymmärrys ja asiantuntemus eri tavoista mitata ja raportoida vastuullisuustietoa sekä olla perehtynyt varmennukseen ja evidenssihankintatapoihin (Huggins, Green & Simnett 2011).

Varmentajat ja raportointi

Vastuullisuusraportoinnin riippumattomia varmentajia ovat tilintarkastusyhteisöt sekä vastuullisuusraportointiin erikoistuneet konsultointi- tai insinööritoimistot. Tilintarkastusyhteisöt ovat liiketoimintalähtöisiä ja niillä on hyvät tiedot taloudellisesta ja ei-taloudellisesta raportoinnista. Niillä on omat auditointia ja sertifiointia koskevat

menettelyt ja järjestelmät. Näihin kuuluvat myös kestävä kehityksen auditoinnit. Insinööritoimistot tarjoavat teknisiä sertifikaatteja ja asiantuntijoita. Insinööritoimistojen asiantuntijat ovat kokeneita tekemään riskianalyysyjä ja vaikeita yleiskatsauksia, kun taas konsultointitoimistot ovat yhteiskuntavastuun asiantuntijoita. Konsultointitoimistot ovat usein pienempiä kuin muut edellä mainitut yritykset, mutta niillä on useimmiten yksityiskohtaista tietoa eri sidosryhmistä. Todettakoon, että toisin kuin tilinpäätösten tilintarkastuksissa, tilintarkastajilla ei ole ollut monopolia vastuullisuusraportointiin liittyvissä varmennuspalveluissa, vaan tilintarkastusyhteisöjen on pitänyt kilpailla muiden palveluntarjoajien kanssa. Kaksikolmasosaa 250 suurimmasta yrityksestä on kuitenkin valinnut tilintarkastusyhteisön vastuullisuusraporttiansa varmentamiseen (KPMG 2020; Soh & Martinov-Bennie 2018).

Kansainvälisessä varmennusstandardissa on selostettu seikkoja, jotka varmentajan on huomioitava kyseisen standardin mukaisessa raportoinnissa. Molemmat standardit AA1000AS ja ISAE 3000 korostavat, että raportointi räätälöidään toimeksiannon ja olosuhteiden mukaisesti. Varmentajan on laadittava kirjallinen varmennusraportti, jossa hän selkeästi ilmaisee johtopäätöksensä yritystä koskevista tiedoista. ISAE 3000-varmennusstandardin mukaan vastuullisuusraportoinnin toimeksiannot jaotellaan toimeksiantoihin, jotka antavat ”kohtuullisen varmuuden” ja ”rajoitetun varmuuden” vastuullisuusraporteille. ”Rajoitetun varmuuden” antavissa varmennusraporteissa varmentaja yleisesti toteaa, että tehdyn työn perusteella ei ole löytynyt seikkoja, jotka antaisivat aiheen olettaa, että varmennustoimeksiannon kohteena olleet tiedot eivät kaikilta olennaisilta osiltaan antaisi käytettyjen raportointikriteerien perusteella tasapainoista ja asianmukaista kuvaa tarkastuksen kohteena olleesta toiminnasta. Sen sijaan kohtuullisen varmuuden antavissa johtopäätöksissä muoto on positiivinen, jolloin varmentaja toteaa, että raportointi on olennaisilta osin oikein.

Aiemmat tutkimukset

Ioannou ja Serafeim (2017) ennustivat, että vastuullisuusraporttien määrä kasvaa Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin voimaantulon jälkeen. Kyseisen tutkimuksen mukaan yritykset haluavat sekä julkistaa vastuullisuusraporttinsa että varmennuttaa ne. Riippumattoman ulkoisen varmennuksen on väitetty olevan tärkein väline, jolla voidaan osoittaa raportoinnin uskottavuus ja avoimuus sidosryhmille (Cohen & Simnett, 2015; Dando & Swift, 2003; Gürtürk & Hahn 2016; Velte & Stawinoga, 2017). Varmennusraportin on myös todettu edistävän uskottavuutta (Mazzotta, Bronzetti & Veltri 2020).

Lisäksi tutkimukset vahvistavat, että yritysten ominaisuuksilla (kuten toimialalla ja koolla) on tärkeä merkitys varmennuspalvelujen kysyntään (Ruhnke & Gabriel 2013; Venter & van Eck, 2021). Varsinkin suuremmat yritykset, joilla on merkittävää

teollista toimintaa tai suurempi ”yhteiskunnallinen jalanjälki”, käyttävät varmennusta (Simnett ym. 2009). Tyypillinen standardoidun tiedon puute saattaa kuitenkin asettaa huomattavia haasteita palvelun antajalle (Boiral ym. 2019; Krasodomska ym. 2021).

Yhteinen piirre aiemmissa tutkimuksissa on, että ne on tehty kontekstissa, joissa vastuullisuusraportointi on (pääosin) ollut vapaaehtoista. Sen sijaan nykyisessä EU-ympäristössä Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin käyttöönoton jälkeen, vastuullisuusraportointi on pakollinen. Näin ollen aiempien tutkimusten tulokset eivät välttämättä pidä paikkansa kontekstissa, jossa vastuullisuusraportointi on pakollista. Pakollinen vastuullisuusraportointi voi itsessään toimia välineenä, jolla parannetaan vastuullisuusraportoinnin uskottavuutta (Casey & Grenier 2015), jolloin varmennusta ei enää tarvita. Ioannou ja Serafeim (2017) sitä vastoin väittävät, että pakollinen vastuullisuusraportointivaatimus todennäköisesti lisää vastuullisuusraportointitietojen yleistä tasoa. Tämä puolestaan lisää yritysvastuuta harjoittavien yritysten tarvetta ilmoittaa sitoutumisestaan ja erottua muista yrityksistä lähettämällä signaalintiteorian (Spence 1973) mukaan kalliin signaalin, eli maksamalla varmennuksesta. Ioannouin ja Serafeimin mukaan vapaaehtoisen varmennuksen kysyntä kasvaa pakollisen vastuullisuusraportointivaatimuksen jälkeen. Tämä viittaa siihen, että yritykset uskovat varmentamisella olevan etuja, kuten tehokas viestiminen niiden sitoutumisesta vastuullisuusasioihin. Aiemmissa tutkimuksissa jää epäselväksi, miten esimerkiksi suomalaiset pörssiyhtiöt suhtautuvat vastuullisuusraportoinnin varmentamiseen Muun kuin taloudellisen tiedon direktiivin jälkeisellä kaudella, eli pakollisen vastuullisuusraportointivaatimuksen astuttua voimaan. Tähän etsitään vastausta tämän artikkelin ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä.

Tutkimalla varmennusraporttien sisältöä saadaan vastaus tämän artikkelin toiseen tutkimuskysymykseen eli siihen, mitä tietoa varmennusraportit antavat lukijalle. Tavoitteena on arvioida varmentajan raporttoimien tietojen läpinäkyvyyden tasoa ja sisällön laatua suhteessa ISAE 3000-varmennusstandardin vähimmäisvaatimuksiin. O’Dwyer ja Owen (2005) tekivät ensimmäisen kokonaisvaltaisen varmennuskäytäntöjä arvioivan tutkimuksen. He tutkivat sisällönanalyysin avulla yritysten varmennusraportteja käyttämällä AccountAbility:n, FEE:n ja GRI:n ohjeistuksia varmennusraporttien sisällöistä. Raporttien tärkeimpinä elementteinä todettiin olevan: toimeksiannon laajuus, käytetyt standardit ja kriteerit, riippumattomuus, olennaisuus, kokonaisuus ja vastaavuus. Tutkijat Jones, Hillier ja Comfort (2014) keskittyivät ruuan vähittäiskaupan yritysten vastuullisuusraporttien varmennuslausuntojen sisältöön. Tulokset osoittivat huomattavaa vaihtelua varmennusprosessin luonteessa, sisällössä ja laajuudessa. Useimmiten varmennuslausunnot olivat rajoitetun varmennuksen tasolla. Jones ym. totesivat, että varmennusraportit eivät ole vertailukelpoisia keskenään, koska pakottava sääntely ja riittävät yhtenevät menetelmät puuttuvat. Myös Gürtürk ja Hahn (2016) tutkivat varmennusraportteja sisällönanalyysin avulla

ja totesivat, että raportit useimmiten kohdistettiin yritykselle tai johdolle. Ainoastaan muutamissa tapauksissa raportti oli kohdistettu yritykselle ja sen sidosryhmille tai pelkästään sidosryhmille. Lisäksi he totesivat, että rajoitettu taso oli tavanomaisin laajuus. Lausunnoissa oli kuvailtu varmennustyön toteutusta, mutta ei miten informaatio oli hankittu. Monessa varmennuksessa oli käytetty sekä standardien että eri ohjeistusten yhdistelmiä.

Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus, joka perustuu aiempiin tutkimuksiin teorialähtöisesti ja deduktiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113; Schreier 2012, 60). Aineiston analysointimenetelmäksi on valittu laadullinen sisällönanalyysi, mitä on myös käytetty vastaavissa aiemmissä tutkimuksissa (esimerkiksi O'Dwyer & Owen 2005; Gürtürk & Hahn 2016). Laadullisen sisällönanalyysin avulla voidaan systemaattisesti kuvata aineiston merkitystä tutkimuskysymysten määrittämästä näkökulmasta. Sisällönanalyysin avulla saadaan myös syvempää ymmärrystä varmennusraporttien erilaisista elementeistä. (Schreier 2012, 3–4.) Tässä tutkimuksessa elementtejä olivat esimerkiksi varmentaja, varmennuksen kohteet, laajuus ja toteutus sekä johtopäätökset.

Tutkimus toteutetaan analysoimalla yritysten vastuullisuusraportteja ja varmennusraporttien sisältöä ISAE 3000 -varmennusstandardin pohjalta, koska Suomen Tilintarkastajat ry:n suositus perustuu pääosin kyseiseen varmennusstandardiin. Lisäksi De Beelden ja Tuybensin (2015) mukaan tilintarkastajat käyttivät useimmiten ISAE 3000 -standardia. Varmennusstandardissa ISAE 3000.69 on lueteltu varmennusraportin vähimmäisisältö, mutta varmentaja saa kuitenkin tarvittaessa antaa lisää tietoja. Analyysi on strukturoitu eli aineistosta kerätään ainoastaan viitekehykseen sopivia asioita (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Analysoidaan, miten hyvin varmennusraportit täyttävät ISAE 3000 -varmennusstandardin vähimmäisvaatimukset, mitkä ovat: raportin vastaanottaja, toimeksiannon laajuus, varmennuksen kohteet, asiakkaan velvollisuudet, varmentajan velvollisuudet, kuvaus suoritetuista toimenpiteistä, käytetty viitekehys, havainnot ja suositukset, johtopäätökset, riippumattomuuden maininta, varmentajan nimi sekä paikka ja päiväys. Varsinaista varmentajien välistä vertailua ei tehdä, koska sitä ei katsottu tärkeäksi tutkimustavoitteen näkökulmasta.

Tutkimusaineistoksi valittiin kaikki Helsingin pörssissä listatut suomalaiset yhtiöt, jotka julkaisivat vastuullisuusraportteja tai vastuullisuusinformaatiota vuosikertomuksissaan vuosina 2015–2021. Aineisto kerättiin manuaalisesti käymällä ensin läpi kaikki9 suomalaisten pörssiyhtiöiden vastuullisuus- ja vuosikertomusraportit

⁹ Alkuperäiseen aineistoon sisältyi kaikki Suomen pörssin päälistalla olleet yhtiöt v. 2015–2021 lukuun ottamatta ne yhtiöt, joiden kotipaikka on Ruotsi tai Viro.

vuosilta 2015–2021. Samanaikaisesti tunnistettiin joukosta ne yhtiöt, jotka varmentavat raporttinsa. Ajallista muutosta tutkittiin analysoimalla useamman vuoden aikana julkaistuja varmennusraportteja. Tutkimuksen aineistoon on otettu mukaan vastuullisuusraportteja sekä ennen (2015–2016) että Muun kuin taloudellisen tiedon direktiivin voimaantulon jälkeen (2017–2021). Aikarajausta ohjasi myös raporttien erittäin hyvä saatavuus¹⁰ näinä vuosina yritysten internetsivuilta. Tutkimuksen kannalta olennaista oli valita tarkasteluun vastuullisuusraportteja, jotka on julkaistu samaan aikaan sekä samassa paikassa, tässä tapauksessa Suomessa vuosina 2015–2021.

Tulokset

Yritysten vastuullisuusraportointi ja varmennuskäytäntö

Taulukosta 1 saa yleiskuvan vastuullisuus- ja varmuusraportoinnin kehityksestä Suomessa vuosina 2015–2021. Tutkimusajanjaksolla vastuullisuusraportteja julkaisevien pörssiyritysten määrä oli seuraava: 23 kpl vuonna 2015, 22 kpl vuonna 2016, 37 kpl vuonna 2017, 48 kpl vuonna 2018, 57 kpl vuonna 2019, 71 kpl vuonna 2020 ja 78 kpl vuonna 2021 (Taulukko 1). Kaikki tutkimukseen sisältyvät yritykset, jotka olivat laatineet vastuullisuusraportin, olivat raportoineet GRI:n ohjeiston mukaisesti. Vuonna 2013 ilmestyneen G4-ohjeiston mukaan sovellustasoja on kaksi: perustasoinen (*Core*) ja laajatasoinen (*Comprehensive*). Tutkimuksen mukaan suurin osa yrityksistä mainitsee raportissaan noudattavansa perustasoa, ainoastaan kolmen yhtiön raportointi on laajatasoinen.

Taulukko 1. Vastuullisuus- ja varmuusraportoinnin kehitys suomalaisissa pörssiyrityksissä vuosina 2015–2021

Vuosi	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vastuullisuusraporttien määrä (kpl)	23	22	37	48	57	71	78
Vastuullisuudesta raportoitavat yritykset (%) ¹¹	19 %	17 %	29 %	38 %	45 %	57 %	60 %
Varmennusraporttien määrä (kpl)	16	16	20	22	24	28	32
Varmennusraporttien suhteellinen osuus (%) ¹²	69 %	72 %	54 %	45 %	42 %	39 %	41 %
Pörssiyritysten lukumäärä (kpl)	121	125	125	126	125	123	129

¹⁰ Varmennustiedot puuttuivat ainoastaan kahdesta fuusiossa syntyneen uuden yhtiön vastuullisuusraportista fuusiovuodelta ja sitä seuraavalta vuodelta.

¹¹ Vastuullisuudesta raportoitavien yritysten suhteellinen prosenttiosuus saadaan jakamalla vastuullisuusraporttien määrä pörssiyritysten lukumäärällä ja kertomalla tulos sadalla. Esimerkiksi vuonna 2015: $23 / 121 \cdot 100 = 19 \%$.

¹² Varmennusraporttien suhteellinen prosenttiosuus saadaan jakamalla varmuusraporttien määrä vastuullisuusraporttien määrällä ja kertomalla tulos sadalla. Esimerkiksi vuonna 2015: $16 / 23 \cdot 100 = 69 \%$.

Vapaaehtoisuudesta huolimatta runsas 40 prosenttia suomalaisista yhteiskunta-vastuustaan raportoivista yrityksistä on varmennuttanut vastuuraporttejaan ulkopuolisella taholla viime vuosina. Esimerkiksi taulukon 1 mukaan vuoden 2015 23 vastuullisuusraportista 16 kpl (69 prosenttia), vuoden 2018 48 raportista 22 kpl (45 prosenttia) ja vuoden 2021 78 raportista 32 kpl (41 prosenttia) käytettiin varmennuksessa ulkopuolista tahoa. Sekä vastuullisuus- että varmuusraportit ovat siten määrällisesti lisääntyneet tarkastelujakson aikana taulukon 1 mukaan. Raportointimäärissä ja -aktiivisuudessa on siis tapahtunut muutoksia Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin voimaantulon jälkeen. Varsinkin viimeisten kolmen vuoden aikana on havaittavissa nousua sekä vastuullisuusraporttien että varmuusraporttien määrissä. Varmuusraporttien suhteellinen prosenttiosuus vastuullisuusraporteista on kuitenkin laskenut, koska varmennusten määrä ei ole noussut vastuullisuusraportoinnin kasvun suhteessa.

Seuraavaksi yhtiöt ryhmitellään koon mukaan. Tässä artikkelissa käytetään Helsingin pörssin yhtiöiden markkina-arvoon perustuvaa kokoluokittelua, jossa yhtiöt luokitellaan pieniin (*Small Cap*), keskisuuriin (*Mid Cap*) ja suuriin (*Large Cap*) yrityksiin. Taulukosta 2 käy ilmi, että erityisesti keskisuuret ja suuret yhtiöt julkistavat vastuullisuustietoa. Kaikki tutkitut suuret yhtiöt (28, 100 prosenttia) julkaisivat vastuullisuusraportin v. 2021. Valtaosa niistä myös varmentaa vastuullisuusraporttinsa. Eniten vastuullisuusraporttien julkaisu on kasvanut keskisuurissa yhtiöissä, mutta varmuusraporttien julkistaminen on niissä edelleen harvinaisempaa. Osa pienistä pörssiyhtiöistä on kasvavassa määrin julkaissut vastuullisuusraportteja, mutta varmuusraportteja ne eivät ole julkaisseet ollenkaan.

Taulukko 2. Vastuullisuus- ja varmuusraporttien määrä yrityskoon mukaan

Vuosi	Pienet yhtiöt (n=54)		Keskisuuret yhtiöt (n = 48)		Suuret yhtiöt (n = 28)	
	Vastuullisuusraportti (kpl)	Varmennusraportti (kpl)	Vastuullisuusraportti (kpl)	Varmennusraportti (kpl)	Vastuullisuusraportti (kpl)	Varmennusraportti (kpl)
2015	4	0	0	0	19	16
2016	3	0	0	0	19	16
2017	6	0	7	0	24	20
2018	9	0	13	1	26	21
2019	9	0	21	3	27	21
2020	12	0	31	5	28	23
2021	13	0	37	8	28	24

Lisäksi raportoivat yhtiöt ryhmitellään toimialoittain Helsingin pörssin toimialaluokituksen mukaisesti. Taulukossa 3 on esitetty vastuullisuus- ja varmuusraportoinnin määrän kehitys toimialoittain. Kuten aiemmissa tutkimuksissa (Simnett ym. 2009; Venter & van Eck, 2021), myös Suomessa on nähtävänä selkeitä eroja toimialaluokkien välillä. Jää kuitenkin epäselväksi, onko kyse pyrkimyksestä ehottaa yrityksen legitimizeettiä vai lisääkö varmuus yritysraporttien uskottavuutta?

Taulukko 3. Vastuullisuus- ja varmuusraportoinnin kehitys toimialoittain vuosina 2015–2021

Toimiala	Vuosi	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Energia (n = 1) ¹³	Vastuullisuusraportit (kpl)	1	1	1	1	1	1	1
	Varmennusraportit (kpl)	1	1	1	1	1	1	1
Kiinteistöyhtiöt (n = 4)	Vastuullisuusraportit (kpl)	0	0	0	1	2	2	2
	Varmennusraportit (kpl)	0	0	0	1	1	1	2
Kulutushyödykkeet (n = 25)	Vastuullisuusraportit (kpl)	4	3	8	12	12	15	18
	Varmennusraportit (kpl)	1	1	1	2	2	5	5
Peruskulutustuotteet (n = 8)	Vastuullisuusraportit (kpl)	1	1	1	2	6	8	8
	Varmennusraportit (kpl)	1	1	1	1	2	2	3
Perusteollisuus (n = 7)	Vastuullisuusraportit (kpl)	4	4	5	5	5	5	5
	Varmennusraportit (kpl)	4	4	5	5	5	5	5
Rahoitus (n = 15)	Vastuullisuusraportit (kpl)	1	1	4	5	5	8	9
	Varmennusraportit (kpl)	1	1	1	1	1	1	1
Teknologia (n = 19)	Vastuullisuusraportit (kpl)	1	1	1	1	2	4	4
	Varmennusraportit (kpl)	1	1	1	1	1	1	1
Teollisuustuotteet ja -palvelut (n = 39)	Vastuullisuusraportit (kpl)	8	8	13	16	17	19	21
	Varmennusraportit (kpl)	5	5	7	7	7	7	8
Terveystieteiden palvelut (n = 7)	Vastuullisuusraportit (kpl)	0	0	0	1	2	4	5
	Varmennusraportit (kpl)	0	0	0	0	1	2	2
Tietoliikennepalvelut (n = 3)	Vastuullisuusraportit (kpl)	2	2	3	3	3	3	3
	Varmennusraportit (kpl)	1	1	2	2	2	2	2
Yleishyödylliset palvelut (n = 2)	Vastuullisuusraportit (kpl)	1	1	1	1	2	2	2
	Varmennusraportit (kpl)	1	1	1	1	1	1	2

Analyysistä käy myös ilmi, että v. 2015–2021 kahdeksan eri palveluntarjoajaa ovat varmentaneet suomalaisten pörssiyritysten vastuullisuusraportteja. Nämä ovat Deloitte, Ernst & Young, KPMG, PWC, Insinööritoimisto Ecobio Oy, Mitopro Oy, DNV GL Business Assurance Finland ja Verifavia SARL. Useimmiten raportoivan yhtiön lakisääteinen tilintarkastusyhteisö toimi myös vastuullisuusinformaation varmentajana. Tutkimusajanjakson varmennusraporteista keskimäärin 70 prosenttia oli tilintarkastusyhteisöjen tekemiä, mutta prosenttiosuus on laskenut hieman vuonna 2021 (noin 59 prosenttia).

¹³ Koska pörssiyritysten lukumäärä vaihteli vuosittain, suluissa ilmoitettujen toimialan yhtiöiden lukumäärä on raportoitu vain vuodelta 2021.

Varmennusraporttien sisältö

Tässä tutkimuksessa analysoitiin myös sitä, noudattaako varmennusraporttien sisältö tutkimuksessa käytetyn ISAE 3000 -standardin vähimmäisvaatimuksia. Tulosten mukaan lähes kaikissa varmennuksissa oli käytetty ISAE 3000 -standardia. Esimerkiksi vuonna 2021 vain neljässä varmennuksessa oli käytetty AA1000-standardia joko yksinomaan tai ISAE 3000 -standardin rinnalla. Vain yhdessä varmennusraportissa ei ollut raportoitu standardia ollenkaan.

Sisällönanalyysistä ilmeni, että raportit olivat sisällöltään hyvin samanlaisia, vain asioiden esittämisjärjestys ja otsikointi saattoivat vaihdella. Perustiedot, kuten raportin vastaanottajat, varmentajan tiedot sekä johdon ja varmentajan velvollisuudet, kävivät hyvin ilmi kaikista raporteista. Johdon velvollisuuden kohdalla varmentajat olivat korostaneet johdon vastuuta laatia ja esittää yrityksen vastuullisuustiedot yrityksen omien raportointiperiaatteiden sekä yrityksen noudattamien kansainvälisten raportointikriteerien mukaisesti. Varmentajan velvollisuudet eriteltiin myös kaikissa varmennusraporteissa.

Muutamissa (esimerkiksi kolmessa vuonna 2015 ja kahdessa vuonna 2021) varmennusraporteissa ei kerrottu varmentajan pätevyyttä. Useimmiten mainittiin, että varmentaja noudattaa ”*IESBA:n (the International Ethics Standards Board for Accountants) antamien eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille mukaisia riippumattomuusvaatimuksia sekä muita eettisiä vaatimuksia*”. Toisissa raporteissa todettiin lyhyesti, että ”*Varmennukseen osallistuneet asiantuntijat ovat kokeneita yritysvastuuraportoinnin ja varmentamisen ammattilaisia, joilla on vaadittava osaaminen toimeksiannon suorittamiseen*”. Koska vastuullisuustieto on monimuotoisempaa verrattuna perinteiseen talousraportointiin, korostuu varmentajan ammatillinen pätevyys, sekä vastuullisuustiedon että varmennuksen osalta. Siksi maininta pätevydestä saattaa lisätä varmennuksen uskottavuutta. Varmentajan riippumattomuus kävi ilmi kaikista varmennusraporteista.

Kuusi vuonna 2021 julkistettua raporttia oli osoitettu yrityksen johdolle ja sidosryhmille. Kaikki muut vuoden 2021 raportit oli osoitettu ainoastaan yrityksen johdolle ja yhden yhtiön raportista tieto puuttui. Varmennuksen tarkoituksena oli siten antaa lähinnä yrityksen johdolle varmuus siitä, että yrityksen vastuullisuustieto oli oikeaa.

Raportoiva yhtiö ja varmentaja sopivat keskenään varmennuksen laajuudesta. Yhtiö ei ehkä kustannussyistä halua varmentaa vastuullisuusraporttiaan kokonaisuudessaan. Tutkimuksesta ilmeni myös, että vuonna 2021 toimeksiannon kohteena oli useimmiten vain tietyt vastuullisuusraportin osat, kun taas vuonna 2015 yleisesti mainittiin koko raportti kertomatta tarkemmin mikä oli toimeksiannon kohteena. Johdon asettamat vaatimukset toimeksiannon laajuudesta vaikuttavat olennaisesti

toimeksiannon ja mahdollisesti myös raportin laajuuteen. Näin ollen ulkopuolinen varmennus voi kohdistua hyvinkin suppeaan osa-alueeseen.

Varmennuksen toteutukseen kuuluvat varmennustyön ja toimenpiteiden kuvaus. Kaikissa varmennusraporteissa ilmaistaan, että kyseessä on rajoitetun varmuuden antava toimeksianto. Lisäksi raporteissa on lyhyt selostus siitä, mitä rajoitettu varmuus tarkoittaa. Raporteissa kerrotaan myös, että sopivien toimenpiteiden valinta perustuu varmentajan harkintaan ja arvioon riskeistä. Raporteista kävi myös ilmi erilaiset evidenssin keräämiseksi käytetyt toimenpiteet. Yleisimpiä varmennuksessa käytettyjä toimenpiteitä olivat: a) datan arviointi ja testaus, b) johdon ja henkilöstön haastattelut ja c) vierailut yrityksissä. Toimenpiteiden määrä vaihteli eri raporteissa ja eri yritysten kohdalla. Lisäksi kaikista varmennusraporteista kävi ilmi toimeksiantoon liittyvät rajoitukset, joissa käsiteltiin lähinnä yritysvastuutietojen raportoinnin tarkkuutta. Lisäksi mainitaan, ettei varmennusraporttia voida käyttää yksistään yhtiön vastuullisuusperiaatteiden toteutumisen arviointiin.

Varmennuksen johtopäätöksiä voidaan pitää hyvin tärkeänä varmennusraportin osana. Kaikissa toimeksiannoissa oli tavoitteena antaa rajoitettu varmuus, jolloin raportin johtopäätösten esittämistapa noudattaa negatiivista muotoa. Ainoastaan yhdessä raportissa (vuosina 2015–2021) annettiin rajoitetun varmuuden lisäksi kohtuullinen varmuus tietyille toimeksiannon kohteelle.

Johtopäätökset

Tämän artikkelin tavoitteena oli tutkia suomalaisten pörssiyritysten vastuullisuusraportoinnin ulkopuolista varmentamista. Tutkimus tehtiin laadullisena sisällönanalyysinä, jonka tutkimusaineistoksi muodostui kaikki suomalaisten pörssiyritysten vuoden 2015–2021 vastuullisuus- ja varmennusraportit. Tulokset osoittivat, että vastuullisuudesta raportoitavien yhtiöiden sekä absoluuttinen että suhteellinen määrä on noussut merkittävästi vuosina 2015–2021. Niistä yhtiöistä runsas 40 prosenttia varmennuttaa vastuullisuusraporttinsa vuosittain vapaaehtoisesti ulkopuolisilla varmentajilla.

Tehdyn analyysin perusteella voidaan todeta, että yritykset, jotka varmensivat vastuullisuusraportointinsa ulkopuolisella varmentajalla jo ennen vuotta 2017, ovat jatkaneet varmennuspalvelujen ostamista myös pakollisen vastuullisuusraportoinnin voimaantulon jälkeen. Onko niin, että yhtiöt ovat jatkaneet tietojen varmentamista ulkopuolisella varmentajalla tapana erottua joukosta (kun vastuullisuusraportointi on kaikille pakollinen), kuten Cohen ja Simnett (2015) väittävät. Vai onko mahdollisesti niin, että yritykset ovat ennakoineet uuden kestävyysraportointidirektiivin voimaantuloa ja jatkaneet varmennusta sen takia? Luvut osoittavat myös, että vaik-

ka vapaaehtoisten varmennusraporttien määrä on kaksinkertaistunut vuosina 2015–2021, varmennusraporttien suhteellinen osuus vastuullisuusraporteista on kuitenkin laskenut vuosien aikana, koska vastuullisuusraporttien määrä on noussut enemmän. Onko riippumaton ulkopuolinen vapaaehtoinen varmennus lisännyt uskottavuutta ja antanut yhtiölle ja raportin käyttäjälle jotakin lisäarvoa? Nämä kysymykset jäävät muiden tutkijoiden selvitettäväksi. On kuitenkin todennäköistä, että varmennusraportin asema ja merkitys korostuvat entistä enemmän tulevaisuudessa, kun varmennus muuttuu pakolliseksi.

Yhtiöt ovat valinneet vastuullisuusraportin varmentajaksi tilintarkastusyhteisön tai yhteiskuntavastuuseen perehtyneen konsultti- tai insinööritoimiston. Useimmiten valinta on kohdistunut tilintarkastustoimistoihin ja vielä samaan tilintarkastustoimistoon, joka on vastannut yhtiön lakisääteisestä tilintarkastuksesta. Jatkotutkimuksissa voitaisiin selvittää, johtuuko tämä esimerkiksi siitä, että tutun tilintarkastajan on helpompi myydä lisäpalveluita yhtiölle tai siitä, että yhtiöt katsovat tilintarkastustoimistojen tarkastustoiminnan sopivan hyvin myös vastuullisuusraportoinnin varmentamiseen.

Kuten edellä mainittiin, Suomen tilintarkastajat ry on antanut ohjeistuksen varmennusraportin laatimisesta. Käykö tulevaisuudessa siten, että raporteissa on niiden standardoituessa entistä vähemmän organisaatiosta yksilöityä tietoa? Tuleeko kehitys olemaan samankaltainen, mitä viime vuosien aikana on nähty lakisääteisen tilintarkastuksen osalta, jossa tilintarkastajan viestintä on korostunut entisestään?

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että varmennusraportit eivät juurikaan olleet muuttuneet viime vuosien aikana, vaikka varmennusten määrä oli noussut. Tutkimusajanjakso on kuitenkin suhteellisen lyhyt, joten vastuullisuusraportit ja varmennuskäytännöt eivät ole ehkä ehtineet kunnolla kehittyä Suomessa. Lisäksi Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivi on Gulenkon (2018) mukaan liian väljä ja epämääräinen ohjenuora monessa asiassa. Uuden kestävyysraportointidirektiivin mukaan on kuitenkin odotettavissa lisää standardisointia ja ohjeistusta. Toisaalta lisääntynyt standardisointi on hyväksi varmentajille työtehtävän helpottamiseksi ja raporttien käyttäjille, koska raporttien vertailtavuus yhtiöiden välillä paranee. Toisaalta standardisoinnin lisääminen todennäköisesti vaatii yhtiöitä kehittämään vastuullisuusraportointiaan.

Yleisenä päätelmänä todettakoon, että nykyiset varmennusraportit täyttävät hyvin ISAE 3000-varmennusstandardin vähimmäisvaatimukset. Sisällöltään raportit ovat kuitenkin hyvin samanlaisia keskenään ja antavat johdolle ”rajoitetun varmuuden”. Voitaneen jopa väittää, että varmennusraportit noudattivat hyvin standardoitua mallia jo nykyiselläänkin. Voidaanko siten päätellä, että varmennusraporteissa tärkeintä on itse raportti, eikä sen sisältö? Jatkotutkimuksissa voitaisiin esimerkiksi tutkia sitä, missä määrin varmennusraporttien tuottaman tiedon koetaan tuovan lisäarvoa eri sidosryhmille.

Lähteet

- AccountAbility. 2020. AA1000 Assurance Standard v3. WWW-sivu. <https://www.accountability.org/standards/aa1000-assurance-standard/>
- Adams, C. A. & Evans, R. 2004. Accountability, completeness, credibility and the audit expectations gap. *Journal of Corporate Citizenship* 14, 97–115.
- Boiral, O., Heras-Saizarbitoria, I. & Brotherton, M.C. 2019. Assessing and improving the quality of sustainability reports: the auditors' perspective. *Journal of Business Ethics* 155(3), 703–721.
- Carey, P., Khan, A, Mihret, D.G. & Muttakin, M.B. 2021. Voluntary sustainability assurance, capital constraint and cost of debt: International evidence. *International Journal of Auditing* 25, 351–372.
- Casey, R.J. & Grenier, J.H. 2015. Understanding and contributing to the enigma of corporate social responsibility (CSR) assurance in the United States. *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 34, 97–130.
- Cheng, M.M., Green, W.J. & Chi Wa Ko, J. 2015. The impact of strategic relevance and assurance of sustainability indicators on investors' decisions. *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 34(1), 131–162.
- Cho, C.H., Michelon, G., Patten, D.M. & Roberts, R.W. 2014. CSR report assurance in the USA: An empirical investigation of determinants and effects. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 5, 130–148.
- Clarkson, P., Li, Y., Richardson, G. & Tsang, A. 2019. Causes and consequences of voluntary assurance of CSR reports: International evidence involving Dow Jones Sustainability Index Inclusion and Firm Valuation. *Accounting, Auditing and Accountability Journal* 32, 2451–2474.
- Clarkson, P.M., Li, Y., Richardson, G.D. & Vasvari, F.P. 2008. Revisiting the relation between environmental performance and environmental disclosure: An empirical analysis. *Accounting, Organizations and Society* 33, 303–327.
- Cohen, J.R. & Simnett, R. 2015. CSR and assurance services: a research agenda. *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 34(1), 59–74.
- Dando, N. & Swift, T. 2003. Transparency and assurance: minding the credibility gap. *Journal of Business Ethics* 44, 195–200.
- De Beelde, I. & Tuybens, S. 2015. Enhancing the credibility of reporting on corporate social responsibility in Europe. *Business Strategy and the Environment* 24(3), 190–216.
- Deegan, G, Cooper, B.J. & Shelly, M. 2006. An investigation of TBL report assurance statements: UK and European evidence. *Managerial Auditing Journal* 21(4), 329–371.
- Deloitte. 2016. *Thinking Allowed: The Future of Corporate Reporting*. WWW-sivu. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ch/Documents/audit/ch-en-audit-thinking-allowed-future-corporate-reporting.pdf>
- Euroopan Komissio. 2014. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/95/EU annettu 22. päivänä lokakuuta 2014. WWW-sivu. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>
- Euroopan Komissio. 2021. Ehdotus. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/95/EU, direktiivin 2004/109/EY, direktiivin 2006/43/EY ja asetuksen (EU) N:o 537/2014 muuttamisesta yritysten kestävyysraportoinnin osalta. WWW-sivu. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX%3A52021PC0189>
- Euroopan Komissio. 2022. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464 annettu 14. päivänä joulukuuta 2022. WWW-sivu. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464&qid=1681842752466&from=EN>

Suomalaisten pörssiyhtiöiden vastuullisuusraportoinnin ulkopuolinen varmentaminen

- EY. 2017. *Is Your Nonfinancial Performance Revealing the True Value of Your Business?* WWW-sivu. https://www.ey.com/en_fi/assurance/is-your-nonfinancial-performance-revealing-the-true-value-of-your-business
- EY. 2021. *The Future of Sustainability Reporting Standards: The Policy Evolution and Actions Companies Can Take Today.* WWW-sivu. https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/sustainability/ey-the-future-of-sustainability-reporting-standards-june-2021.pdf
- García-Sánchez, I.-M., Hussain, N., Khan, S.-A. & Martínez-Ferrero, J. 2022. Assurance of corporate social responsibility reports: Examining the role of internal and external corporate governance mechanisms. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 29(1), 89–106.
- Global Reporting Initiative (GRI). WWW-sivu. <https://www.globalreporting.org/standards/>
- Gulenko, M. 2018. Mandatory CSR reporting—literature review and future developments in Germany. *Sustainability Management Forum* 26, 3–17.
- Gürtürk, A. & Hahn, R. 2016. An empirical assessment of assurance statements in sustainability reports: smoke screens or enlightening information? *Journal of Cleaner Production* 136, part A, 30–41.
- Harmaala, M.-M. & Jallinoja, N. 2012. *Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta.* Helsinki: Sanoma Pro.
- Huggins, A., Green, W. & Simnett, R. 2011. The competitive market for assurance engagements on greenhouse gas statements: Is there a role for assurers from the accounting profession? *Current Issues in Auditing* 5(2), A1–A12.
- International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB). 2013. *ISAE 3000 (Revised), Assurance Engagements Other than Audits or Reviews of Historical Financial Information.* WWW-sivu. <https://www.iaasb.org/publications/international-standard-assurance-engagements-isa-3000-revised-assurance-engagements-other-audits-or-o>
- Ioannou, I. & Serafeim, G. 2017. *The consequences of mandatory corporate sustainability reporting.* Research Working Paper, Harvard Business School. WWW-sivu. <https://www.albertoandreu.com/uploads/2011/05/The-consequences-of-mandatory-corporate-sustainability-reporting.pdf>
- Jones, P., Hillier, D. & Comfort, D. 2014. Assurance of the leading UK food retailers' corporate social responsibility/sustainability reports. *Corporate Governance* 14(1), 130–138.
- Kirjanpitolaki. 1997/1336. 1997. WWW-sivu. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336#L3a>
- Kirjanpitolautakunta. 2017. *KPL 3a luvun soveltamisesta PIE-yhteisön ei -taloudellisessa raportoinnissa.* WWW-sivu. <https://kirjanpitolautakunta.fi/-/kpl-3a-luvun-soveltamisesta-pie-yhteison-ei-taloudellisessa-raportoinnis-1>
- KPMG. 2017. *The Road Ahead: The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting.* WWW-sivu. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/10/kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2017.pdf>
- KPMG. 2020. *The Time Has Come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting.* WWW-sivu. <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/11/the-time-has-come-survey-of-sustainability-reporting.html>
- Krasodomska, J., Simnett, R. & Street, D.L. 2021. Extended external reporting assurance: current practices and challenges. *Journal of International Financial Management and Accounting* 32(1), 104–142.
- Mazzotta, R., Bronzetti, G. & Veltri, S. 2020. Are mandatory non-financial disclosures credible? Evidence from Italian listed companies. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 27(4) 1900–1913.
- Mätäsaho, R. & Niskala, M. 1996. *Ympäristölaskentatoimi.* Porvoo: WSOY.

- O'Dwyer, B. 2011. The case of sustainability assurance: Constructing a new assurance service. *Contemporary Accounting Research* 28(4), 1230–1266.
- O'Dwyer, B. & Owen, D. L. 2005. Assurance statement practice in environmental, social and sustainability reporting: A critical evaluation. *British Accounting Review* 37(2), 205–229.
- Perego, P. 2009. Causes and consequences of choosing different assurance providers: An international study of sustainability reporting. *International Journal of Management* 26(3), 412–425.
- Perego, P. & Kolk, A. 2012. Multinationals' accountability on sustainability: The evolution of third-party assurance of sustainability reports. *Journal of Business Ethics* 110(2), 173–190.
- Pflugrath, G., Roebuck, P. & Simnett, R. 2011. Impact of assurance and assurer's professional affiliation on financial analysts' assessment of credibility of corporate social responsibility information. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 30(3), 239–254.
- Ruhnke, K. & Gabriel, A. 2013. Determinants of voluntary assurance on sustainability reports: An empirical analysis. *Journal of Business Economics* 83(9), 1063–1091.
- Schreier, M. 2012. *Qualitative Content Analysis in Practice*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Simnett, R., Nugent, M. & Huggins, A. 2009. Developing an international assurance standard on greenhouse gas statements. *Accounting Horizons* 23(4): 347–363.
- Soh, D. S. & Martinov-Bennie, N. 2018. Factors associated with internal audit's involvement in environmental and social assurance and consulting. *International Journal of Auditing* 22, 404–421.
- Spence, M. 1973. Job market signaling. *Quarterly Journal of Economics* 87(3), 355–374.
- Suomen Tilintarkastajat ry. 2021. Vastuullisuusraportoinnin varmennus. Suomen tilintarkastajat ry:n suosituksia 3/2021. WWW-sivu. https://tilintarkastajat.fi/wp-content/uploads/2021/09/vastuullisuusraportoinnin-varmentaminen-st-suositus-3_2021.pdf
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM). 2023. Hallituksen esitys, yritysten kestävyysraportointi (CSRD-direktiivi). TEMo82:00/2022 Säädösvalmistelu. WWW-sivu. <https://tem.fi/hanke?tunnus=TEMo82:00/2022>
- Velte, P. 2020. Determinants and consequences of corporate social responsibility assurance: A systematic review of archival research. *Society and Business Review* 16, 1–25.
- Velte, P. & Stawinoga, M. 2017. Empirical research on corporate social responsibility assurance (CSRA). A literature review. *Journal of Business Economics* 87(8), 1017–1066.
- Venter, E.R. & van Eck, L. 2021. Research on extended external reporting assurance: trends, themes, and opportunities. *Journal of International Financial Management and Accounting* 32(1), 63–103.